

Nikola Savić
student doktorskih studija
Fakulteta političkih nauka
Univerziteta u Beogradu

Javne politike u visokom obrazovanju: transferi veština na doktorskim programima*

Apstrakt

Moderna industrija pred doktore nauka stavlja nove izazove. Više nije dovoljno poznavanje oblasti i naučni doprinos istoj, već se očekuje da svršeni doktoranti budu kadri rešiti apsolutno svaki problem, uključujući i onaj koji nema dodirnih tačaka sa naukom. Samim tim, programi doktorskih studija moraju pretrpeti određene adaptacije, pre svega u kurikulumu studija. Sa druge strane, od univerziteta se očekuje da doktorantima ponude određenu paletu veština koja će biti od koristi doktorantima koji pronađu posao izvan akademskih krugova u industriji, i na taj način obrazovne institucije odgovore na potrebe moderne ekonomije. Uvođenje navedenog programa zahteva ozbiljnu pripremu i konsenzus širokih razmera i predstavlja dobar primer sprovođenja javnih politika u sistemu visokog obrazovanja.

Ključne reči

Transferi veština, javne politike, visoko obrazovanje, univerzitet, doktorski programi, kompetencije.

Uvod

Poslednjih devet vekova donelo je mnoge promene kada govorimo o sistemu visokog obrazovanja. Od 1088. godine i osnivanja Univerziteta u Bolonji na koji se gledalo kao na udruživanja radi ostvarivanja obrazovne delatnosti na društveno uređen način² gde su se studenti udruživali zarad dobijanja znanja i sami upošljavali profesore, pa sve do Bolonjskog procesa koji diktira i oblikuje visokobrazovni sistem u Evropi danas. Srbija, a samim tim i Univerzitet u Beogradu, deo su Bolonjskog procesa i koliko finansije omogućavaju prate trend koji dolazi sa Zapada.

* Istraživački rad nastao je u okviru predmeta Otvoreni doktorski seminar, koji se izvodi u okviru doktorski studija politikologije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu

² Biljana Bodroški Spariosu, Univerzitetsko obrazovanje pred stalnim izazovima, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2017. godina, strana 7.

Krunu obrazovanja u današnje vreme čine doktorske studije, koje predstavljaju ključni faktor u razvoju nauke i tehnologije³. Neki autori smatraju da upravo doktoranti predstavljaju nešto najbolje što institucija može ponuditi i među njima treba tražiti buduće lidere⁴. Naravno, da bi se neko mogao smatrati stručnjakom u svojoj oblasti, ne postoji univerzalni set znanja i veština koji svako od kandidata treba da prođe i nauči, ali postoji minimum oko kojih se većina naučnika slaže i to se nije promenilo još od Humboltove reforme visokog obrazovanja⁵. U pitanju su očekivanja od studenata doktorskih studija, ali i samih programa, i to: 1) doktorat mora doprineti naučnoj oblasti iz koje dolazi i 2) od doktoranata se očekuje ozbiljno poznavanje oblasti kojom se bave⁶. Konačno, poslednjih godina, sve više se govori o određenim promenama, adaptacijama, u sistemu doktorskih studija i dodatnim zahtevima od strane doktoranata, a pre sve pod pritiskom tržišta, jer doktorat na početku XXI veka znači pripremu za tržište rada i rad u industriji⁷. U pitanju su programi iz određenog seta veština na doktorskim programima, dostupni kandidatima, a sve u cilju bolje pripreme za tržište rada nakon sticanja doktorata⁸.

Danas, u veku modernizacije i tehnologije, univerziteti moraju stalno da se prilagođavaju izmenjenim tržišnim uslovima i potrebama. Kontinuirano učenje i znanje koje se stiče kroz odgovarajuće formalne i neformalne obuke osnovni su resursi i izvor konkurentske prednosti u odnosu na ostale univerzitete⁹. Drugim rečima, čini se da obrazovanje nije dovoljno, potrebna je obuka iz određenog seta veština, a sve sa ciljem kreiranja bolje ponude na širokom spektru doktorskih programa koji su u ponudi širom sveta.

Doktorske studije u dobroj meri pripreme polaznike za izazove koji ih očekuju na tržištu rada, ali postoji nedostatak u određenim kompetencijama, što onemogućava svršene

³ Roberts, G. S. (2002). SET for success: The supply of people with science, technology, engineering and mathematics skills, page iii

⁴ Nerad, M., & Evans, B. The Continuing Evolution of the Research Doctorate in Globalization and its impacts on the quality of PhD education: Forces and forms in doctoral education worldwide, Sense Publishers, P.O. Box 21858, 3001 AW Rotterdam, The Netherland, 2014. p. 5.

⁵ Biljana Bodroški Spariosu, Univerzitetско obrazovanje pred stalnim izazovima, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2017. godina, strana 39.

⁶ Nerad, M., & Evans, B. The Continuing Evolution of the Research Doctorate in Globalization and its impacts on the quality of PhD education: Forces and forms in doctoral education worldwide, Sense Publishers, P.O. Box 21858, 3001 AW Rotterdam, The Netherland, 2014. p. 6.

⁷ Nerad, M., Rudd, E., Morrison, E., & Picciano, J. (2007). Social Science PhDs, Five+ Years Out: A National Survey of PhDs in Six Fields, p. 6.

⁸ Nerad, M., & Evans, B. The Continuing Evolution of the Research Doctorate in Globalization and its impacts on the quality of PhD education: Forces and forms in doctoral education worldwide, Sense Publishers, P.O. Box 21858, 3001 AW Rotterdam, The Netherland, 2014. p. 6

⁹ Radivojevic, Anetta Der, Stvaranje klime za prenos znanja i veština u radnoj organizaciji, Andragoške studije I/2010, Beograd, strana 89.

doktorante da u punoj meri implementiraju naučeno tokom doktorskih studija¹⁰. Sami univerziteti moraju pronaći načina da veštine, kao što su timski rad, pisanje predloga projekata ili projektni menadžment, a koje se trenutno nalaze na marginama doktorskih programa, prebace u centar doktorskih kurikuluma¹¹ i na taj način odgovore na potrebe tržišta i ostave prostora svojim polaznicima da budu još uspešniji u svom poslu nakon izlaska iz akademskih krugova i upliva u svet industrije.

Uticaj tržišta rada na promene u doktorskim programima

Tržište i obrazovanje su uvek u nekom vidu povratne sprege, ali se čini se da tržište i ekonomija nikad nisu imali tako snažan uticaj na sistem obrazovanja. Naime, doktoranti danas ne poseduju manje znanja, niti manje veština nego prethodne generacije, ali su očekivanja i prohtevi veći nego ikada pre¹². Decenijama, doktorski programi su služili kao neki vid pripreme za akademce koji ostaju da rade u visoko-školskim ustanovama, jer je najveći broj i ostajao na istim. Danas, pre svega usled finansijske motivacije, značajan broj doktora nauka odlazi na rad u industriju i pored stručnog znanja, potrebno im je znanje iz određenog seta veština kako bi se što jednostavnije i brže uklopili u rad i istraživanja u industriji, a koje se razlikuje od rada i istraživanja u akademskim krugovima. Paralelno sa novim očekivanjima od doktorskih studija, prisutan je i problem ekonomske stagnacije u Evropi, i kao jedan od modela ozdravljenja privrede vidi se upravo u reformi i komercijalizaciji istraživačkog potencijala, odnosno insistira se da istraživanja budu komercijalno orjentisana¹³, a od doktora nauka zaposlenih u privredi se očekuje da budu kadri rešavati svaki izazov, koji često izlaze iz okvira nauke. Rešenje treba tražiti u programima veština dostupnih na doktorskim studijama.

Navodi se da svaki student doktorskih studija mora imati minimum dve nedelje po akademskoj godini edukacije iz domena transfera veština. Odnosno, visoko školske institucije su dužne da obezbede odgovarajuće module koji moraju biti dostupni doktorantima iz oblasti transfera veština, a koje će na odgovarajući način pripremiti doktorante na rad u industriji¹⁴.

Treba reći da niko ne dovodi u pitanje premisu da je poznavanje oblasti i dalje najvažniji aspekt doktorskih programa¹⁵, ali je takođe prisutna i kritika prema doktorantima da

¹⁰ Nerad, M., Rudd, E., Morrison, E., & Picciano, J. (2007). Social Science PhDs, Five+ Years Out: A National Survey of PhDs in Six Fields, p. 16

¹¹ Ibid, p. 6.

¹² Canadian Association for Graduate Studies, Professional skills development for graduate students, p.2

¹³ Roberts, G. S. (2002). SET for success: The supply of people with science, technology, engineering and mathematics skills, page iii

¹⁴ Ibid, p. 11 and 13

¹⁵ Canadian Association for Graduate Studies, Professional skills development for graduate students, p.2

nisu u stanju da primene akademsko znanje u praksi, kao i konstantno isticanje nedostataka veština potrebnih za industriju, kao što su komunikacione veštine, timski rad ili svest o potrebi komercijalizacije proizvoda¹⁶. Ako je verovati istraživanjima, postoji veliki jaz između naučnog i tehničkog znanja doktoranata, i implementacije tih znanja u radnom okruženju¹⁷. Upravo zbog toga i postoji diskonekcija između potreba privrede sa jedne i „proizvodnje“ kvalitetnog kadra na univerzitetitskim doktorskim programima sa druge.

Definisanje transfera veština

Sam pojam „transfera veština“ se u najširem kontekstu može definisati kao ponašanje koje može biti naučeno i koje može biti unapređeno kroz obuke¹⁸. Sličnu definiciju daje i Trebješanin, koji transfere učenja definiše kao prenošenje dejstva ranijeg učenja na kasnije učenje ili aktivnost. Transfer sa treninga dešava se kada prethodna znanja i/ili sposobnosti utiču na način na koji se novostečena znanja i veštine uče i izvršavaju¹⁹. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development – OCED*), definiše ih kao veštine primenljive u širokom spektru radnih situacija²⁰. I treća definicija ide u korak sa navedenim i predstavlja svojevrsnu sintezu već rečenog. Naime, Hatala i Fleming ističu da se do transfera veština dolazi kada prethodna znanja i/ili sposobnosti utiču na način na koji se novostečena znanja i veštine uče i izvršavaju. Da zaključimo, transfer veština je proces prenošenja veština koje su potrebne za izvršavanje radnih zadataka, a nužno ne čine deo nauke koja se izučava, već predstavljaju opšta mesta koja kandidate čini kompetitivnijim na tržištu rada. Tako na primer, projektni menadžment se može svrstati u ekonomske nauke, ali je neophodan svima koji se bave implementacijom projekata u industriji. Ili timski rad, koji je blizak psihologiji, ali je preko potreban svakom ko sprovodi projekat i radi u timu na prevazilaženju različitih problema i izazova, itd.

Pitanje koje sledi, a koje smo mogli postaviti i pre definisanja transfera veština, jeste zašto su pomeute veštine uopšte potrebne u sistemu visokog obrazovanja, odnosno, kako to da akademske doktorske studije ne odgovaraju potrebama savremene nauke i na koji način transferi veština unapređuju doktorske studije? Odgovor je poprilično jednostavan i proizilazi iz već navedenih primera i teorijske rasprave sa početka. Veštine kao što su tiski rad,

¹⁶ Roberts, G. S. (2002). SET for success: The supply of people with science, technology, engineering and mathematics skills, page 29 and 30

¹⁷ Ibid, p. 19.

¹⁸ Canadian Association for Graduate Studies, Professional skills development for graduate students, p. 1

¹⁹ Hatala, J. P., & Fleming, P. R. (2007). Making Transfer Climate Visible: Utilizing Social Network Analysis to Facilitate the Transfer of Training. Human Resource Development Review, p 34

²⁰ OECD, Transferable Skills Training for Researchers, Supporting Career Development and Research, Str. 10

umrežavanje, veštine komuniciranja i prezentacije radova, projektni menadžment, preduzetništvo, itd, nisu u direktnoj korelaciji sa akademskim doktorskim studijama koje se izvode, ali jesu preko potrebne veštine u procesu rešavanja problema savremene industrije i predstavljaju neophodne kompetencije za širok spektar poslova na tržištu rada. Logično, značaj konkretne veštine, varira u zavisnosti od same pozicije, odnosno posla²¹. Dakle, već pomenuti mašinski inženjer je i vođa tima, pa su mu potrebne određene veštine u upravljanju istim, a korisno je i da ima određena znanja u upravljanju konfliktima između članova tima, a poželjna su određena znanja i iz menadžmenta s obzirom da delimično upravlja i finansijama projekta na čijem je čelu. Ne treba očekivati da navedene veštine budu na nivou jednog psihologa ili ekonomiste, ali ekonomski sistem koji preovladava u svetu zahteva čoveka širokih kompetencija i dovoljnog znanja iz različitih oblasti za obavljanje najrazličitijih zadataka. Na univerzitetima je da pomenute veštine pruže svojim doktorantima, jer će najveći deo napustiti univerzitete i akademske krugove i posao naći u industriji.

Iz navedenog, izranjaju nova pitanja i izazovi pred istraživače i kreatore programa transfera veština na univerzitetima. Prvo, koliko programi utiču na redovne obaveze doktoranata? Da li i koliko ostaje vremena za osnovna i originalna naučna istraživanja? Postavlja se i pitanje cena ovih kurseva. Da li oni utiču na produžetak studiranja na doktorskim studijama? Zatim, tu su i pitanja sadržaja, kvaliteta i obima programa. Takođe, u kojoj fazi doktorskih studija pažnju treba usmeriti na transfere veština? Koje veštine ponuditi? Možda i najvažnije, da li transfere veština treba da definiše sama institucija koja ih sprovodi, ili je potrebno da se umeša i država preko nadležnog ministarstva, i da li transfer veština treba uklopiti u sistem kao dopunsku aktivnost i definisati kao neformalno obrazovanje, ili je potrebno isto uključiti u formalne tokove doktorskih studija²².

Navedeni izazovi i pitanja ostaju predmet rasprava u budućim radovima. Činjenica je da programi edukacije doktoranata iz spektra veština potrebnih za obavljanje svakodnevnih zadataka predstavljaju novinu u sistemima doktorskih studija u proteklih par decenija i da je pomenuti trend došao i do Srbije. Iako se programi razlikuju po obimu, strukturi, načinu implementacije i pristupu, statistika govori da sve više univerziteta nudi raznovrsne programe svojim doktorantima. Prema Evropskoj asocijaciji univerziteta, 2007. godine oko 30% univerziteta članica imalo je programe transfera veština, ili slične programe koje bismo mogli klasifikovati kao programe transfera veština. Ista asocijacija tvrdi da se 2016. godine procenat

²¹ OECD, Transferable Skills Training for Researchers, Supporting Career Development and Research, p. 10

²² Više o navedenim izazovima možete videti u: OECD, Transferable Skills Training for Researchers, Supporting Career Development and Research, 2012.

univerziteta popeo na 85%²³. Univerzitet u Beogradu u saradnji sa partnerskim univerzitetima iz Evropske Unije i regiona, već pet godina sprovodi svoj model edukacije iz transfera veština.

Transferi veština u sistemu visokog obrazovanja u Republici Srbiji

Sistem visokog obrazovanja nije u žiži interesovanja vlasti u Srbiji. Odnosno, Vlada pažnju usmerava na druge oblasti, dok se samo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja više bavi reformom i unapređenjem osnovnog i srednjeg obrazovanja, uz poseban osvrt na dualno i preduzetničko obrazovanje. Za to vreme, univerziteti i visoko obrazovanje ostaju po strani. Dokaz za navedene tvrdnje leži u izdvajanjima Srbije za visoko obrazovanje, načinu donošenja novog zakona, kao i konkretnim potezima Vlade i nadležnog ministarstva. Tako na primer, izdvajanja za obrazovanje su simbolična i iznose manje od 1% Bruto društvenog proizvoda (BDP), kao i 0.3% BDP-a za nauku²⁴. Pored toga, novi Zakon o visokom obrazovanju (u daljem tekstu Zakon) nije otklonio probleme koji su postojali, niti je prihvatio komentare Konferencije univerziteta Srbije (KONUS) i Srpske akademije nauka i umetnosti (SANU) na predlog Zakona, već je isti usvojio bez šire društvene i naučne rasprave uvećeci kozmetičke promene.

Bez daljeg komentarisanja novog Zakona, važno je osvrnuti se na delove koji se odnose na kreiranje i sprovođenje programa veština na doktorskim programima. Obrise nalazimo u članovima 20, 21. i 22, kojima se definiše rad Komisije za akreditaciju (Komisija), koja se pored akreditacije, bavi i proverom kvaliteta studijskih programa na univerzitetima u Srbiji. Tako na primer, u Članu 21, stav tri stoji: *Komisija za akreditaciju sprovodi postupak spoljašnje provere kvaliteta*, kao i paragraf šest istog člana koji glasi: *Radi obavljanja poslova iz stava 1. tač. 1. - 3. ovog člana Komisija za akreditaciju u skladu sa statutom Nacionalnog akreditacionog tela obrazuje potkomisiju za spoljašnju proveru kvaliteta u čijem radu učestvuju predstavnici studenata*²⁵

Sam član 22. nosi naziv - *Spoljašnja provera kvaliteta visokoškolskih ustanova*²⁶, i detaljno definiše procese provere kvaliteta studijskih programa, uključujući i doktorske studije. Međutim, problem, kada govorimo o Komisiji, jesu finansije. Naime, prethodni Zakon o visokom obrazovanju podrazumevao je postojanje Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta (KAPK), gotovo istih prava, obaveza i ingerencija. Svaki od godišnjih izveštaja

²³ Prof. Ludwig Neyses in Course Guide 2016, PhD Transferable Skills Courses, University of Luxembourg

²⁴ Prema: <http://rs.n1info.com/a34259/Vesti/U-Srbiji-nauka-umire-minorna-sredstva-iz-budzeta.html>

²⁵ Zakon o visokom obrazovanju Republike Srbije, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2017. godina

²⁶ Ibid.

KAPK-a, posebnu pažnju poklanjao je nedostatku finansija, kao i problemima koji proizilaze iz navedenog problema²⁷.

Tako se navodi da KAPK ima samo dva stalno zaposlena saradnika. Angažovanje dodatne radne snage, zavisi od dozvole Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, stoga broj privremeno i povremeno zaposlenih saradnika varira od godine do godine – između šest i deset. Ako se na broj saradnika i članova Komisije doda da jedan studijski program sadrži par desetina stranica teksta, a da se godišnje akredituje preko 500 studijskih programa, ne može se izostaviti pitanje kvaliteta rada ovog organa, odnosno pažnja koja se posvećuje svakom predmetu i programu tokom procesa akreditacije. Drugim rečima, upitna je angažovanost članova KAPK-a u procesima provere kvaliteta rada visoko školskih ustanova. Pored toga, u procesu spoljašnje provere visokoškolskih institucija, finansijskim planom za 2016. godinu, Ministarstvo nije dodelio sredstva KAPK-u za potrebe putovanja, i iako je 10 ustanova dostavilo traženu dokumentaciju i zahtevalo spoljašnju proveru, KAPK nije dogovorio svojim zakonski propisanim dužnostima i usled finansijskih problema nije izvršio spoljašnju proveru kvaliteta visokoškolskih ustanova²⁸. Treba dodati da je spoljašnja provera izostala i 2010. godine, a svi su izgledi da će tako biti i 2018. jer Komisija još uvek nije sastavljena.

Drugim rečima, očekuje se da Komisija radi na isti način kao i KAPK pre nje, i da se pre svega fokusira na akreditaciju programa, ali ne i na spoljašnju proveru kvaliteta. Iz navedenog proizilazi da država ostavlja samim visoko školskim institucijama da preciznije definišu i urede oblast provere kvaliteta i unapređenja rada.

Program transfera veština na Univerzitetu u Beogradu

Imajući u vidu nezainteresovanost države i Ministarstva, postavlja se pitanje da li sami univerzitetim imaju načina da uključe programe transfera veština u svoje programe. Tako je pored Zakona, potrebno je konsultovati i interna dokumenta univerziteta, a koja se odnose na unapređenje rada i kreiranja kvalitetnijih programa za studente. Tako se osnova za postojanje programa transfera veština na Univerzitetu u Beogradu može pronaći u sledećim članovima Statuta Univerziteta u Beogradu:

Član 19: Univerzitetski centri

²⁷ Izveštaji KAPK-a su dostupni na: <https://www.kapk.org/sr/%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%BA/>

²⁸ Ibid.

Član 125: Elementi za vrednovanje prilikom izbora²⁹

Pored Zakona o visokom obrazovanju i Statuta UB-a, bez daljeg ulaženja u taksativno navođenje članova, važno je napomenuti sledeća dokumenta, a koja su značajna za navedenu temu:

1. Strategija obezbeđivanja kvaliteta UB-a
2. Strategija razvoja celoživotnog učenja UB-a
3. Pravilnik o standardima i postupcima za obezbeđivanje kvaliteta UB-a
4. Politika kvaliteta UB-a
5. Kriterijumi za sticanje zvanja nastavnika na UB-u
6. Pravilnik o minimalnim uslovima za sticanje zvanja nastavnika na UB-u³⁰

Imajući u vidu značaj programa transfera veština, kao i činjenice da su institucije prepuštene same sebi, a o čemu je bilo reči u prethodnom delu rada, kao i želju Univerziteta u Beogradu da prati evropske trendove, uz finansijsku podršku Fondacije Kralja Boduena iz Kraljevine Belgije, 2012. godine pokrenut je projekat TRAIN - *Training for the Academic Newcomers*, namenjen akademskoj zajednici sa ciljem da unapredi veštine potrebne za rad na fakultetima i institutima, da poboljša saradnju među akademskom zajednicom, kao i da osnaži njihove kapacitete u procesima prijavljivanja i implementacije domaćih i međunarodnih projekata. Pored UB-a i Fondacije, u projektu aktivno učestvuju i univerziteti iz zemlje i regiona – Univerzitet u Sarajevu, Univerzitet u Podgorici i Univerzitet u Novom Sadu. U razvoju programa, sadržajno i finansijski, učestvovala su i dve organizacije - UP Transfer Gmbh i Santander grupa.

Usled finansijskih ograničenja, obuka TRAIN je od samog početka dostupna isključivo nastavno naučnom osoblju pomenutih univerziteta, odnosno studentima doktorskih studija koji rade pri Univerzitetu u Beogradu kao istraživači, asistenti, demonstratori, itd. Navedeno predstavlja određenu promenu u odnosu na navedene programe transfera veština koje su u najvećem delu Evrope dostupne svim studentima doktorskih studija. Ipak, cena implementacije programa bila je i ostala prepreka koja oneomogućava dostupnost programa svim zainteresovanim kandidatima, ali model razvijen za zaposlene vrlo jednostavno može biti adaptiran u model prilagođen svim studentima doktorskih programa koji se izvode na fakultetima Univerziteta u Beogradu.

²⁹ Statut Univerziteta u Beogradu, Univerzitet u Beogradu, Beograd, 2018. godina.

³⁰ Sva navedena dokumenta su dostupna na: <http://bg.ac.rs/sr/univerzitet/univ-propisi.php> pristupano: 16/02/2018. godine

Razvoj projekta tekao je u nekoliko faza. U prvoj fazi projekta, dogovoreni su moduli koji će biti razijeni i kasnije ponuđeni nastavno – naučnom osoblju pomenutih univerziteta. U razvoju modula, pored osoblja četiri univerziteta sa teritorije Zapadnog Balkana, učestvovali su i eksperti koji sprovode slične programe transfera veština na matičnim univerzitetima i koji poseduju dugogodišnje iskustvo u pomenutim procesima. U pitanju su profesori sa Univerziteta u Gentu, Univerziteta Sapienca iz Rima, Univerziteta u Kentu i Univerziteta Upsala iz Švedske.

Nakon kreiranja modula i definisanja potrebne literature, pristupilo se sledećoj fazi - pilot obuci osoblja četiri univerziteta iz regiona, koju su velikom većinom činili redovni i vanredni profesori, a manjim brojem i docenti univerziteta. Bilo je potrebno utvrditi da li su moduli i literatura adekvatni, odnosno da li postoji zainteresovanost među akademskom zajednicom za definisane i ponuđene teme. Nakon obuke i evaluacije, pristupilo se manjim izmenama i adaptacijama, a sve na osnovu intervju sa profesorima koji su bili deo obuke i profesorima koji su držali obuku. Značajan doprinos bile su i pisane evaluacije profesora koji su prošli kroz pomenutu pilot obuku.

Poslednja faza podrazumevala je proces odabira budućih trenera, kao i njihovu obuku. Treba naglasiti da su odabrani treneri deo nastavnog kadra matičnih univerziteta, kao i da su priznati u okviru akademske zajednice kao međunarodno poznati stručnjaci u oblastima u kojima drže obuke iz transfera veština. Konačno, za potrebe projekta kreirana je i moodle platforma, koja sadrži sav potreban materijal za obuku.

Nakon navedene tri faze, univerziteti su sledili različit put sprovođenja programa, uz manje ili veće promene i adaptacije, a sve na osnovu stalnih evaluacija učesnika.

Danas, program TRAIN na Univerzitetu u Beogradu sastoji se iz devet modula, u čijoj implementaciji učestuje 20 profesora i stručnih saradnika Univerziteta, a u ponudi su sledeći moduli transfera veština:

1. Metodologija istraživanja, pisanje naučnih radova i prezentacija rezultata - modul za društveno-humanističke nauke
2. Metodologija istraživanja, pisanje naučnih radova i prezentacija rezultata - modul za tehničko-tehnološke, medicinske i prirodno-matematičke nauke
3. Didaktika u visokom obrazovanju
4. Izrada planova i programa visokog obrazovanja
5. Veštine držanja efektivnih prezentacija

6. Umrežavanje i timski rad
7. Priprema prijava za projekte i upravljanje projektima
8. Preduzetništvo sa pisanjem biznis plana
9. Erasmus+ program – planiranje, pisanje i realizacija projekata u okviru KA1 i KA2 podprograma.³¹

Ukupno trajanje programa je 16 radnih dana, a kandidati sami biraju koji koje module žele da pohađaju. TRAIN se izvodi u zavisnosti od raspoloživih sredstava i broja zainteresovanih kandidata, što je u proseku tri puta u toku jedne akademske godine. Nakon obuke, dobija se Sertifikat odobren od strane Senata Univerziteta u Beogradu, kao program izvođen od strane Centra za kontinuiranu edukaciju Univerziteta u Beogradu.

Od svog nastanka, program TRAIN pretrpeo je određene promene i adaptacije. Delimično je izmenjen materijal koji se koristi u obuci, uvedeni novi primeri i vežbe, a izvršene su i dopune u prezentacijama. Pored toga, kreiran je novi modul koji nije postojao na početku - *Erasmus+ program – planiranje, pisanje i realizacija projekata u okviru podprograma Ključne akcije 1 (KA1) i Ključne akcije 2 (KA2)*. Konačno, modul preduzetništvo je proširen, kako sadržajno, tako i vremenski. Sada modul traje dva radna dana i sadrži deo koji se odnosi na pisanje biznis plana. Navedene promene nastale su nakon analiza evaluacija polaznika: njihovih predloga, zamerki i primedbi iznetih na račun TRAIN-a. Ipak, važno je naglasiti da preko 95% potpunih evaluacija pozitivno ocenjuje program, a preko 90% istih preporučuje TRAIN svojim kolegama.

U prethodne četiri akademske godine, održano je ukupno deset iteracija programa TRAIN kroz koji je prošlo 352 kandidata, a u akademskoj 2017/18. godini, planirane su dve iteracije – po jedna u svakom semestru. Svi polaznici čine deo nastavno-naučnog osoblja univerziteta, odnosno, u momentu pohađanja programa posedovali su važeći ugovor o radu sa fakultetima, institutima i centrima koji su sastavni deo Univerziteta u Beogradu. Projekat je finansiran od sredstava Fondacije kralja Boduena, a logističku podršku pruža Univerzitet u Beogradu, preko Centra za kontinuiranu edukaciju.

Program u potpunosti prati trend prestižnih univerziteta. Naime, upoređivanjem sa sličnim programima, da se zaključiti da TRAIN sadržajno ne zaostaje, i da nudi svojim polaznicima model koji postoji u sličnom obliku na univerzitetima u Evropi.

³¹ Više informacija o projektu i modulima dostupno je na: <http://train.bg.ac.rs/> pristupano: 19/04/2018. godine

Ipak, postoje i izazovi koji nisu zanemarljivi. Prvi, i najveći izazov jesu finansije. Akademska 2017/18. godina jeste poslednja koja se finansira iz sredstava Fondacije, i veliko je pitanje da li Univerzitet može naći novca u svom budžetu za TRAIN aktivnosti ako imamo u vidu izdvajanja Republike i Ministarstva za obrazovanje. Na pomenuti problem oslanja se i stalna potreba usavršavanja i unapređenja programa. Već je pominjano da evaluacije u značajnoj meri utiču na rast i razvoj programa. Pored toga, potrebno je pratiti i rad univerziteta koji imaju slične programe. Konačno, postavlja se i pitanje države, odnosno nadležnog Ministarstva. Postoje indicije da će Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja definisati programe transfera veština i da će doktoranti imati obevezu da prođu TRAIN ili neki sličan program. Pred menadžmentom univerziteta je odluka da li naplaćivati pomenuti program i na taj način rešiti ekonomsku održivost. Da li ga ponuditi kao jedan od programa edukacije dostupnog svim zainteresovanim kandidatima, a ne samo zaposlenima na Univerzitetu u Beogradu? Da li ga nuditi kroz program letnjih škola? Na kraju, valja zaključiti da je pitanje trenutka kada će Univerzitet u Beogradu u potpunosti prihvatiti trend koji dolazi iz Evrope i Amerike i uključiti programe transfera veština kao obavezan deo kurikuluma na doktorskim programima univerziteta u zemlji.

Zaključak

Nakon definisanje pojma transfera veština, kao i pregleda trenutnog stanja i težnji na univerzitetima u Evropi Americi, kao i prikaza trenutnog zakonskog okvira i realnog stanja u Srbiji i na samom Univerzitetu u Beogradu, postavlja se pitanje modela dostupnog svima. Odnosno, na koji način programe transfera veština, koji se mogu definisati kao model javnih politika u sistemu visokog obrazovanja, uključiti kao obavezan deo kurikuluma doktorskih programa.

Činjenica je da slični programi postoje širom Evrope i Amerike, kao i da programi više nisu stvar prestiža ili novina, već ustaljen program definisan ili zakonskim okvirima ili internim aktima univerziteta, kao i da navedeni programi u značajnoj meri pomažu doktorima nauka koji svoj put traže u industriji a ne na univerzitetima.

Univerzitet u Beogradu već ima program, potpuno razvijen, prilagođen i adaptiran za našu naučnu zajednicu. Takođe, evaluacije učesnika govore da program kvalitetom i sadržajem ne zaostaje za sličnim programima koji se izvode na teritoriji Evropske Unije. Institucionalni okvir postoji, kao i dobra volja menadžmenta univerziteta: ostaje pronaći najadekvatniji način kako isti uključiti u redovne aktivnosti doktoranata, i na taj način „podići

cenu“ budućim stručnjacima i povećati njihove šanse na tržištu rada. Konačno, sve navedeno vodi napretku industrije a samim tim i društva u celini.

Literatura

1. Academic Ranking of World Universities, The 2015 Academic Ranking of World Universities (ARWU), <http://www.shanghairanking.com/> pristupljeno: 16/04/2018. godine
2. Bogle, D., Dron, M., Eggermont, J., & Henten, J. W. Van. (2011). Doctoral degrees beyond 2010: Training talented researchers for society. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 13(March), 35–49.
3. Biljana Bodroški Spariosu, Univerzitetsko obrazovanje pred stalnim izazovima, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2017. godina
4. Canadian Association for Graduate Studies, Professional skills development for graduate students, 1–9, 2008.
5. Đorđević, Snežana, “Analiza javnih politika,” Beograd, Čigoja. 2009.
6. Hatala, J. P., & Fleming, P. R. (2007). Making Transfer Climate Visible: Utilizing Social Network Analysis to Facilitate the Transfer of Training. *Human Resource Development Review*, 6 (1), 33-63.
7. Koch Christensen, K. (2005). Bologna Seminar Doctoral Programmes for the European Knowledge Society, General Rapporteur’s Report.
8. Kozma T, Rébay M, Ohidy A, Szolár E, (2014). The Bologna Process in Central and Eastern Europe, (Springer Science & Business Media).
9. Kriterijumi za sticanje zvanja nastavnika na Univerzitetu u Beogradu, Glasnik Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015. godina, dostupan na: <http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/KriterijumiZaSticanjeZvanja-precisceni.pdf> (pristupljeno 18.04.2018. godine)
10. McCulloch, Gary (2004). *Documentary Research in Education, History and the Social Sciences* (London: RoutledgeFalmer).
11. Nerad, M., & Evans, B. The Continuing Evolution of the Research Doctorate, in *Globalization and its impacts on the quality of PhD education: Forces and forms in doctoral education worldwide*, Sense Publishers, P.O. Box 21858, 3001 AW Rotterdam, The Netherland, 2014
12. Nerad, M., Rudd, E., Morrison, E., & Picciano, J. (2007). *Social Science PhDs, Five+ Years Out: A National Survey of PhDs in Six Fields*, The Center for Innovation and Research in Graduate Education, University of Washington, Box 353600, Seattle
13. OECD, *Transferable Skills Training for Researchers, Supporting Career Development and Research*, 2012.

14. Politika kvaliteta Univerziteta u Beogradu, Glasnik Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013. godina, dostupan na: http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Politika_kvaliteta.pdf (pristupljeno 18.04.2018. godine)
15. Pravilnik o standardima i postupcima za obezbeđivanje kvaliteta Univerziteta u Beogradu, Glasnik Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013. godina, dostupan na: http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Pravilnik_Standardi_Postupci_Obezbedjivanja_Kvaliteta.pdf (pristupljeno 18.04.2018. godine)
16. Pravilnik o minimalnim uslovima za sticanje zvanja nastavnika na Univerzitetu u Beogradu, Univerzitet u Beogradu, Beograd, 2016. godina, dostupan na: <http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Pravilnik-kriterijumi-sticanje-zvanja-novo.pdf> (pristupljeno 18.04.2018. godine)
17. Prof. Ludwig Neyses in Course Guide 2016, PhD Transferable Skills Courses, University of Luxembourg 2016
18. Priručnik za analizu javnih politika, Goražde, Agencija za lokalne razvojne inicijative. 2007. godine
19. Radivojevic, Anetta Der, Stvaranje klime za prenos znanja i veština u radnoj organizaciji, Andragoške studije I/2010, Beograd, strana: 77–90.
20. Roberts, G. S. (2002). SET for success: The supply of people with science , technology , engineering and mathematics skills. Dostupno na: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.hm-treasury.gov.uk/d/robertsreview_introch1.pdf (pristupljeno 18.04.2018. godine)
21. Statut Univerziteta u Beogradu, Univerzitet u Beogradu, 2015. Dostupan na: <http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/Statut-precisceni-2015.pdf> pristup: 16/02/2018.
22. Statistički kalendar Republike Srbije, Republički zavod za statistiku, Beograd 2017. godina.
23. Strategija obezbeđivanja kvaliteta Univerziteta u Beogradu, Glasnik Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013. godina, dostupan na: <http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/univ-propisi/StrategijaObezbedjivanjaKvaliteta.pdf> (pristupljeno 18.04.2018. godine)
24. Strategija razvoja celoživotnog učenja Univerziteta u Beogradu, Univerzitet u Beogradu, Beograd, 2017. godina, dostupan na: http://bg.ac.rs/files/sr/clanice/centri/DozivotnoObrazovanje_strategija%20CKE.pdf (pristupljeno 18.04.2018. godine)
25. Strategija obrazovanja u Srbiji do 2010, Službeni Glasnik broj 107/2012, dostupna na: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/STRATEGIJA-OBRAZOVANJA.pdf> pristupljeno: 16/04/2018. godine
26. Shulman, L. S. (2005). Signature pedagogies in the professions. Daedalus. <https://doi.org/10.1162/0011526054622015>

27. Šefika Alibabić. (2010). Univerzitetski profesor : Andragoške Sveske, broj 2, 79–100.
28. Trebješanin, Ž. (2000). Rečnik psihologije. Beograd: Stubovi kulture.
29. Zakon o visokom obrazovanju. Sluzbeni Glasnik RS, 2017. Dostupan na:
<http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/Zakon-visoko-obrazovanje-2017.pdf>
pristupano: 16/02/2018.
30. Zakon o budžetu Republike Srbije za 2017. godinu, Skupština Republike Srbije, Beograd 2017. godina.
31. Zgaga, P., Klemenčić, M., Komljenović, J., Miklavič, K., Repac, I., & Jakačić, V. (2013). Higher education in the Western Balkans: Reforms, developments, trends.

Internet izvori:

1. <http://bg.ac.rs/sr/univerzitet/univ-propisi.php#C1>
2. <https://www.kapk.org/sr/>
3. <http://www.konus.ac.rs/>
4. <http://train.bg.ac.rs/>
5. <http://rs.n1info.com>